

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ МОДЕЛЮВАННЯ АРХІТЕКТУРИ ПІДПРИЄМСТВА В КОНТЕКСТІ ОНТОГЕНЕЗУ ЖИТТЄВОГО ЦИКЛУ

© 2015 ТАРАСОВА Т. О.

УДК 657.47

Тарасова Т. О. Методологічні засади моделювання архітектури підприємства в контексті онтогенезу життєвого циклу

Метою статті є проектування загальної архітектури підприємства, яка містить змістовний опис структурних елементів та міжелементних відносин і є головним інструментом управління безперервністю діяльності. Досліджено засадничі закони життєдіяльності підприємства, що дозволило актуалізувати взаємозв'язки між різними галузями економічних знань та виділити принцип побудови архітектури підприємства. Дослідження особливостей різних типів структур управління на початковому етапі життєвого циклу довело, що задоволення інформаційних потреб управління напряму залежить від диференціації центрів відповідальності. Визначена взаємодія центрів фінансової відповідальності, яка виникає під час розподілу виручки, витрат, прибутку податкових платежів, інвестицій, маржинального доходу в умовах трансферного ціноутворення. Аналіз наукових підходів стосовно визначення фінансової структури довів, що основу її побудови складає розподіл контролюючих і регулюючих повноважень між структурними підрозділами вищого і нижчого рівнів. Запропоновано загальну архітектуру підприємства у вигляді гіперкуба багатовимірних моделей нереляційних просторових баз даних, яка визначає навігацію по ієрархічних структурах і забезпечує комунікацію між різними групами управлінців, які беруть участь у створенні інформаційної системи управління бізнес-одиниці.

Ключові слова: безперервність діяльності, центри матеріальної відповідальності, організаційна структура, фінансова структура, архітектура підприємства.

Рис.: 1. **Табл.:** 1. **Бібл.:** 14.

Тарасова Тетяна Олексіївна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку та аудиту, Харківський державний університет харчування та торгівлі (вул. Клочківська, 333, Харків, 61051, Україна)

E-mail: paluhtatiana@gmail.com

УДК 657.47

Тарасова Т. А. Методологические основы моделирования архитектуры предприятия в контексте онтогенеза жизненного цикла

Целью статьи является проектирование общей архитектуры предприятия, которая содержит описание структурных элементов и межэлементных отношений, а также является главным инструментом управления непрерывностью деятельности. Исследованы основные законы жизненного цикла предприятия, что позволило актуализировать взаимосвязи между различными отраслями экономических знаний и выделить принципы построения архитектуры предприятия. Исследование особенностей различных типов структур управления показало, что на начальном этапе жизненного цикла удовлетворение информационных потребностей управления напрямую зависит от дифференциации центров ответственности. Определено взаимодействие центров финансовой ответственности, возникающее при распределении выручки, расходов, прибыли налоговых платежей, инвестиций, маржинального дохода в условиях трансфертного ценообразования. Анализ научных подходов к определению финансовой структуры доказал, что в основе ее формирования – распределение контролирующих и регулирующих полномочий между структурными подразделениями высшего и низшего уровней. Предложена общая архитектура предприятия на основе гиперкуба многомерных моделей нереляционных пространственных баз данных, которая предлагает навигацию по иерархическим структурам и обеспечивает коммуникацию между разными группами управленцев, принимающих участие в создании информационной системы управления бизнес-единицы.

Ключевые слова: непрерывность деятельности, центры материальной ответственности, организационная структура, финансовая структура, архитектура предприятия.

Рис.: 1. **Табл.:** 1. **Библ.:** 14.

Тарасова Татьяна Алексеевна – кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры бухгалтерского учета и аудита, Харьковский государственный университет питания и торговли (ул. Клочковская, 333, Харьков, 61051, Украина)

E-mail: paluhtatiana@gmail.com

UDC 657.47

Tarasova T. O. Methodological Foundations of Modeling Enterprise Architecture in the Context of Life Cycle Ontogeny

The article is concerned with projecting an overall enterprise architecture, which contains descriptions of the structural elements and inter-element relations, and is the major tool for managing continuity of activities. The basic laws of life cycle of enterprise have been examined, with result of update as to the interrelationships between various branches of economic knowledge and allocating the building principles of enterprise architecture. Examining the characteristics of different types of control structures has showed that at the initial stage of the life cycle satisfying information needs of management directly depends on the differentiation of responsibility centers. Interaction of financial responsibility centers has been determined, which occurs with distribution of revenue, expenses, profit from tax payments, investments, marginal revenue in the context of transfer pricing. Analysis of the scientific approaches to determining financial structure has proved that its formation is based on distribution of supervisory and regulatory competences between structural divisions of the higher and lower levels. An overall enterprise architecture has been proposed, based on the hypercube of multidimensional models of non-relational spatial databases, which offers navigation through hierarchical structures and provides communication between different groups of managers involved in development of information management system for a business unit.

Keywords: business continuity, liability centres, organizational structure, financial structure, enterprise architecture.

Fig.: 1. **Tabl.:** 1. **Bibl.:** 14.

Tarasova Tetiana O. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Accounting and Auditing, Kharkiv State University of Food Technology and Trade (vul. Klochkivska, 333, Kharkiv, 61051, Ukraine)

E-mail: paluhtatiana@gmail.com

Основним завданням економіки держави є перенесення інновацій на ринок, створення нових підприємницьких структур, які дають можливість бізнесу та державі ефективно боротися за власне існування в умовах міжнародного конкурентного ста-

новища сьогодення. Стратегічним завданням менеджменту компаній є становлення та розвиток суб'єктів господарювання в галузях, що мають відмінні від традиційних організаційні характеристики. Результатом такої новаторської діяльності є поява нової організаційно-

економічної форми, яка забезпечує повний інноваційний цикл становлення суб'єкта господарювання [1, с. 9].

Акцентуючи на особливостях розвитку суб'єкта господарювання, що властиві різним стадіям його життєвого циклу, слід виокремлювати еволюційну залежність організаційного та оптимізаційного етапів. Відповідно до теорії внутрішньофірмового управління початковий організаційний етап еволюційного розвитку в умовах постійно діючого підприємства має бути поданий у вигляді певної послідовності дій: оцінка реалізації нової ідеї (визначення мети); формування стартового капіталу (визначення предметів діяльності); формування процедур функціонування (виділення окремих функцій); моделювання архітектури підприємства.

Дослідженню теоретичних і практичних основ побудови організаційних структур управління та моделювання загальної архітектури підприємства присвятили праці чимало вчених, зокрема: Ш. М. Акаєв, М. Альберт, Р. Б. Вільгучька, Н. Г. Георгіаді, І. М. Калінська, С. В. Князь, К. В. Король, В. А. Маняєва, Б. З. Мильнер, Г. Мінцберг, М. Х. Мескон, А. Т. Московчук, Н. С. Різник, А. В. Серіков, Дж. Фостер, Ф. Хедоурі, Ч. Т. Хорнгрен, Н. А. Янковский та інші науковці. Не зменшуючи вагомості одержаних результатів та напрацювань, необхідно відзначити доцільність поглиблення питань гармонізації організаційної та фінансової структур для цілей формування обліково-аналітичного забезпечення, а також визначення методологічних засад організації відповідальності щодо розробки компонентів архітектури підприємства в умовах безперервності діяльності.

Нестійке бізнес-оточення викликає вирішення нових актуальних завдань на основі комплексного системного підходу. Його призначення полягає в тому, що він формує системне уявлення про розв'язання наукової проблеми, заснований на сприйнятті досліджуваного об'єкта як єдиного цілого. Під системним підходом зазвичай розуміється діалектика розвитку об'єкта як системи. Тому *метою* статті є створення раціональної системи управління та проектування загальної архітектури підприємства, яка містить змістовний опис всіх структурних елементів та міжелементних відносин та є головним інструментом управління безперервністю діяльності протягом його життєвого циклу.

Під час дослідження засадничих законів життєдіяльності підприємства застосування системного підходу дозволило актуалізувати взаємозв'язки між різними галузями економічних знань та виділити такі принципи побудови організаційних структур:

- ✦ структурні блоки повинні бути орієнтовані на товари, ринок або покупця, а не на виконання функцій;
- ✦ базовими блоками будь-якої структури повинні бути цільові групи фахівців і команди, а не функції та відділи;
- ✦ необхідно орієнтуватися на мінімальне число рівнів управління і широку зону контролю;
- ✦ зв'язаність підрозділів структури за цілями, вирішуваними проблемами і завданнями;

- ✦ кожен працівник повинен нести відповідальність і мати можливість для прояву ініціативи; найважливішим чинником, що впливає на вибір типу організаційної структури управління і її формування, є норма керованості (діапазону контролю, сфери управління) [2, с. 43]. У широкому сенсі термін «структура» містить у собі сукупність складових елементів системи і сталих зв'язків між ними [3, с. 56].

Це підкреслює правомірність тезису про те, що елементи структури повинні бути підібрані таким чином, щоб досягалася внутрішня гармонія і фундаментальна відповідальність організаційній ситуації – розміру організації, її віку, типу зовнішнього середовища, в якому вона функціонує, технічній системі, що використовується [4, с. 18].

Побудову організаційної структури управління підприємством умовно можна розділити на два етапи. Перший охоплює процес створення організаційної структури управління під час заснування підприємства. Тривалість цього етапу завершується тоді, коли підприємство починає функціонувати, реалізовувати встановлені цілі. З моменту завершення першого етапу розпочинається другий етап побудови організаційної структури управління. Він триває доти, доки існує підприємство. На цьому етапі відбувається реорганізація організаційної структури управління підприємством, зокрема у таких формах адаптування до зміни умов внутрішнього і зовнішнього середовищ підприємства, як санація підприємства внаслідок загрози його банкрутства, злиття або поглинання підприємства [5].

Вибір ознак декомпозиції залежить від специфіки об'єкта управління і цілей створення системи. Трансформація цілей управління у функції, а функцій – у підсистеми дозволяє проводити подальшу декомпозицію. Якщо підсистеми реалізують деякі відокремлені одна від одної функції управління, то кожна з них можна ділити на більш детальні підфункції – завдання (або комплекси завдань). Склад завдань визначається важливістю тієї чи іншої функції управління, можливістю формалізації управлінських процедур. Підтримуючи думку авторів про те, що управління в цілому складається з ряду функцій: аналіз, планування, прийняття рішення, організація виконання та контроль, ми вважаємо, що всі ці функції є рівноцінними, і невиконання будь-якої з них приводить до руйнування управлінського циклу і зниження ефективності керуючої системи [6, с. 41]. Аналогічний висновок наводить С. І. Марченко, яка стверджує, що функціональні елементи керуючої системи управління тісно переплітаються і чітко розмежувати їх неможливо, а саме, первинна інформація, що отримана в процесі обліку і контролю, проходить аналітичну обробку, але це є функцією аналізу. У процесі планування його функцією є розрахунок значень техніко-економічних показників, у процесі прийняття і реалізації управлінських рішень – наукове обґрунтування ієрархічно-структурованого комплексу дій, спрямованих на розвиток господарської діяльності [7, с. 32–34].

Зазвичай первинного угруповання для створення керованої бізнес-одиниці виявляється недостатнім, тому доцільно здійснювати подальше угруповання, об'єктами якого будуть не операції, а елементи структури. У результаті такого угруповання застосовуються лінійні, функціональні, дивізійні, матричні, інтегровані організаційні структури, які повинні будуватися в рамках нової управлінської філософії, яка позиціонує підприємство як відкриту систему. На основі ситуаційного підходу вся внутрішня побудова системи управління розглядається як правило (алгоритм) реакції організації як на вплив зовнішнього середовища і на деякі характеристики організаційного контексту, зокрема технологію виробництва та якість людських ресурсів. Організаційні відношення, які виникають під час адаптації господарюючого суб'єкта до мінливих умов ринкового середовища, здійснюються за допомогою прямого та зворотного зв'язку. Сучасна теорія підприємництва виокремлює такі його види:

- ✦ *рекурсивний зв'язок* між економічними явищами та об'єктами, що дозволяє визначити причину і наслідок;
- ✦ *синергетичний зв'язок*, що забезпечує збільшення ефекту від спільних дій незалежних елементів системи до значення, більшого, ніж сума ефектів цих елементів, що діють незалежно;
- ✦ *циклічний зв'язок*, що забезпечує основу для розвитку будь-яких економічних систем.

За таких обставин організаційна структура управління передбачає визначення механізму підпорядкованості та підзвітності структурних підрозділів вищому органу керування системою, а також набір координаційних та інформаційних зв'язків, порядок розподілу функцій управління за визначеними рівнями управлінської ієрархії.

Але сьогодні спостерігається поява нового управлінського феномена – фінансова структура. Це пов'язано, насамперед, з переосмисленням значення внутрішньої структури управління підприємством, а саме – переведенням господарських пріоритетів у площину клієнтоорієнтованої структури, яка в широкому сенсі спрямована не лише на задоволення зовнішніх клієнтів, а й повинна працювати всередині бізнес-утворення, тобто кожний функціональний підрозділ має орієнтуватися на об'ємні критерії за всіма напрямками бізнесу: дохід з обігу, валюта балансу, зростання номенклатури продукції, діагностика клієнтських побажань.

На думку зарубіжних авторів, об'єктом фінансового управління є грошові відносини підприємства. У рамках такої концепції виділяються такі види грошових відносин:

- 1) зі структурними підрозділами – дочірніми, залежними асоційованими компаніями при розподілі витрат, витрат, прибутку, податкових платежів, інвестицій, елімінавання внутрішніх оборотів між підприємством і його структурними одиницями;
- 2) відносини між центрами фінансової відповідальності за розподілом маржинального доходу в умовах трансферного ціноутворення [8].

Також представники класичної школи теорії менеджменту М. Х. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоурі при

визначенні фінансової структури вбачають логічний взаємозв'язок рівнів менеджменту та функціональних центрів відповідальності, організованих у рамках певної системи, яка визначає їх керованість, повноваження і відповідальність та призначена для управління діяльністю організації [9].

Характеризуючи компоненти фінансової структури в системі облікової науки, І. М. Калінська вважає, що взаємовідносини підприємства із засновниками та учасниками господарюючого суб'єкта, з його внутрішніми структурними підрозділами, державою виникають з приводу руху фінансових ресурсів, кругообіг яких формує основу фінансового забезпечення діяльності підприємства [10, с. 130].

Речник школи бізнес-планування В. О. Маняєва доводить, що фінансово-цільова структура повинна відповідати структурі бізнес-процесів організації та стратегічним цілям, поставленим перед господарюючою системою. Такий погляд заснований на механізмі делегування повноважень і розподілі відповідальності за фінансово-економічні показники діяльності бізнес-процесів [11].

Представники сучасних наукових шкіл у цілому одностайно ототожнюють фінансову структуру організації з ієрархічною системою центрів фінансової відповідальності, логічно пов'язаних між собою, з бізнес-процесами, стратегічними цілями і завданнями. При цьому виділення у фінансовій структурі центрів відповідальності є проявом децентралізації управління та однією з найважливіших умов делегування частини управлінських повноважень на більш низькі рівні ієрархії управління. Спираючись на наукову модель «ідеального» підприємства, доведено, що в основу відповідальності повинні бути покладені такі принципи:

- ✦ відшкодування матеріальних збитків і матеріальних втрат усіма підрозділами;
- ✦ входження в систему претензій і санкцій за трьома елементами виробництва (предмети праці, засоби праці, робоча сила);
- ✦ невідворотність і своєчасність економічної відповідальності;
- ✦ об'єктивність пред'явлених претензій і реальність санкцій залежно від нанесеної шкоди;
- ✦ відшкодування економічної шкоди в повному обсязі;
- ✦ адекватний вибір джерела відшкодування шкоди [12].

Сучасна наука пропонує два підходи до визначення поняття «центр відповідальності», а саме: організаційно-функціональне; планово-облікове. Такий розбіг у наукових поглядах пов'язаний з відсутністю єдиної наукової термінології, яка б мала змогу подолати розбіжності між науковими методологічними постулатами в системі суміжних наук – менеджментом і обліком. Тому організаційно-функціональний підхід базується на визначенні, що центр відповідальності розглядається як структурний підрозділ, сегмент управлінської системи організації, націлений на досягнення поставлених перед ним цілей і завдань, який здійснює функції контролю, координації та регулювання та діє за принципом пер-

сональної відповідальності менеджера, який очолює керований центр. Планово-облікове визначення підтримують представники облікової науки, які схиляються до висновку про те, що центри відповідальності можуть існувати лише в системі управлінського обліку, який обслуговує потреби планування і бюджетування. Але такий стан справ викривляє загальні цілі наукового пізнання через суттєві розбіжності в термінології та не дозволяє подовжити дослідження щодо визначення суб'єктів відповідальності з боку закріплення повноважень за використанням ресурсів бізнес-утворення в умовах подовження безперервності діяльності.

Вважаємо, що в кожному центрі відповідальності здійснюються витрати і виробляється продукція (роботи, послуги). Витрати кожного центру відповідальності обов'язково вимірюються і контролюються менеджером центру або виконавцем. Однак вироблену продукцію, виконану роботу або надану послугу не завжди можна виміряти як дохід центру відповідальності. Наприклад, практично неможливо виразити як дохід послуги, що надаються бухгалтерією. Не всі центри відповідальності, що прирівнюють витрати і доходи, можуть приймати рішення щодо використання отриманого прибутку. Подібна складність виникає також при визначенні центру фінансової відповідальності, однак ускладнення фінансової та організаційної структур сучасних підприємств вимагає конкретизації даного поняття.

Більше того, дослідження особливостей різних типів структур управління з метою створення в них моделі системи бухгалтерського обліку на початковому етапі життєвого циклу довело, що задоволення інформаційних потреб внутрішнього управління напряму залежить від диференціації центрів відповідальності на матеріальні та фінансові.

Можна констатувати, що центри матеріальної відповідальності, які визначаються організаційною структурою, завжди закріплюються за структурними підрозділами та базуються на розмаїтті функціональних зв'язків, а також можливостях їх розподілу між структурними одиницями та робітниками. Організаційна структура є стимулом ділової активності та ділової спеціалізації, нівелює дублювання зусиль на споживання матеріальних ресурсів, поліпшує координацію діяльності. За таких умов центри матеріальної відповідальності являють собою не просто структурні підрозділи, які є фундаментом для створення на підприємстві системи управління, а нову психологічну трактовку, яка ще більше підвищує їх значимість і необхідність; кожен центр відповідальності стає не тільки речовим, а й живим, оскільки їм керує конкретний співробітник організації, відповідальний за реальні бізнес-процеси, який повинен розуміти свою відповідальність як обов'язок і можливість управляти процесами, що формують показники господарської діяльності. Тому відповідними точками декомпозиції організації для формування центрів відповідальності є: організаційна структура підприємства, схема виробничого процесу, схема руху матеріальних потоків.

У сучасній науковій літературі разом із уживанням даного терміна поширеними є визначення «підроз-

діл підприємства», «сегмент підприємства». Більшість вчених-економістів ототожнюють центри відповідальності лише як управлінську бухгалтерську систему, яка обробляє інформацію про доходи і витрати. На думку К. В. Король, центри відповідальності, що сформовані за такими принципами, є методологічною основою організації бухгалтерського обліку на конкретних суб'єктах відповідальності, котрі і здійснюють управління на місцях [13, с. 283]. Вважаємо, що такий підхід є надто вузьким, що не дозволяє системі управління визначати склад посад і підрозділів в організації та відносини підлеглості та відповідальності між ними.

Таким чином, центри матеріальної відповідальності – організаційна одиниця, яка має власного керівника, що відповідає за ефективність використання ресурсів та формування показників і результатів в умовах постійно діючого підприємства. Крім того, в організаційній структурі необхідно визначити відносини відповідальності між суміжними підрозділами, які формально не підпорядковані один одному, але пов'язані між собою бізнес-логікою процесів. Адже організаційна структура – це і є закріплення матеріальної відповідальності керівників і співробітників за виконання бізнес-процесів підприємства.

При формуванні центрів матеріальної відповідальності новостворювана бізнес-одиниця повинна відштовхуватися саме від організаційної структури, оскільки вона являє собою сукупність ліній відповідальності усередині організації, які визначають напрямок руху інформації. У цілому раціональна організаційна структура управління повинна відповідати таким вимогам:

- ✦ мати функціональну придатність, гарантувати надійність та забезпечувати управління за всіма рівнями;
- ✦ бути оперативною, відповідати вимогам виробничого процесу;
- ✦ бути економічною, мінімізувати витрати на виконання управлінських функцій;
- ✦ мати мінімальну кількість рівнів управління і раціональні зв'язки між рівнями управління.

Під час дослідження ролі центрів фінансової відповідальності в системі менеджменту вимагає уточнення їх роль у системі фінансового управління. Об'єктом фінансового управління є фінансові відносини підприємства. У рамках взаємодії центрів фінансової відповідальності на підприємстві виділяються такі види відносин:

1) зі структурними підрозділами – дочірніми, залежними асоційованими компаніями, довірчими підприємствами при розподілі виручки, витрат, прибутку податкових платежів, інвестицій, елімінування внутрішніх оборотів між підприємством і його структурними одиницями;

2) відносини між центрами фінансової відповідальності за розподілом маржинального доходу в умовах трансферного ціноутворення.

За допомогою встановлення центрів фінансової відповідальності розкривається роль людського чинника в управлінні кінцевого фінансового результату підприємства в цілому. Система обліку за центрами фінансової

відповідальності сприяє більшій свободі та ініціативі в прийнятті тих чи інших рішень.

Подані узагальнення відносно різних поглядів на структуру дозволяють розглядати підприємство як сукупність окремих квазіструктур з повною відповідальністю за результати діяльності та відносною свободою в оперативному управлінні. На початковому етапі розподіл відповідальності і повноважень з управління доходами, витратами, активами, зобов'язаннями та капіталом компанії доцільно розпочинати з виділення трьох видів центрів відповідальності: профіт-центр, сервіс-центр, центр витрат (табл. 1).

Таким чином, усі виділені центри витрат, прибутку та інвестицій у результаті виконання своїх функцій формують внутрішнє фінансове оточення підприємства і відповідають за досягнення конкретних фінансових показників. Фінансова структура є платформою для впровадження управлінського обліку, бюджетування, а також ефективної системи мотивації персоналу компанії.

Наступним логічним кроком для ефективного опису існуючих в організації процесів і запланованих змін стало введення поняття архітектури підприємства (*Enterprise Architecture*), яка об'єднує організаційну і фінансову структури та дозволяє забезпечити досягнення цілей підприємства у довготерміновій перспективі. У реальності це дві сторони однієї медалі, які пов'язані нерозривно. По суті справи, це загальна архітектура підприємства, що показує, як пов'язані один з одним всі елементи організації бізнесу, що суттєво розширює спектр вирішуваних завдань з активізації прогностичної та моніторингової функцій управління.

Формування центрів відповідальності, засноване на організаційно-фінансовій структурі підприємства, дозволяє виділити горизонтальний і вертикальний розрізи загальної архітектури підприємства, що надає можливість поєднувати централізоване керівництво з децентралізацією, у даному випадку з максимальною ініціативою керівників на всіх рівнях менеджменту для досягнення

спільної мети – підвищення економічної ефективності господарювання. Горизонтальний розріз представлений обсягом діяльності кожного структурного підрозділу, а вертикальний розкриває ієрархічні щаблі повноважень осіб, які беруть участі у прийнятті управлінських рішень.

Розбудову архітектури організаційних схем під час створення підприємства необхідно розпочинати з виокремлення констант операцій та функцій. Операції відносяться до господарської діяльності підприємства (керована система), функції – до управління підприємством (керуюча система). Таким чином, відбувається формування обліково-аналітичного забезпечення, яке створює підґрунття для формування структурних, фінансових, клієнтських підрозділів з метою подальшого розвитку бізнесу. З цих позицій доцільно долучитися до багатовимірних моделей нереляційних просторових баз даних у вигляді гіперкубів, які апробовані при побудові автоматизованої інформаційної системи [14, с. 85–89]. Така функціональна технологія являє собою синтез забезпечувальної та предметної області, що здійснюється за такими правилами (рис. 1).

Вимірники куба, що утворюють його грані, – це множина однотипних даних, що відповідають за опис якісних характеристик. Величини, що містяться у клітинках куба, фактично будуть кількісними показниками, що характеризують діяльність структурних підрозділів підприємства. Агрегація даних виконується через часовий вимір безперервності діяльності за життєвим циклом розвитку бізнесу.

ВИСНОВКИ

Такий підхід дозволяє побудувати інформаційну інфраструктуру ліній відповідальності, що дає можливість приймати оперативні та стратегічні рішення щодо визначення напрямів розвитку підприємства. Таким чином, динамізм і різноманітність типів організаційних структур управління, їх складність безпосередньо впливають на сучасне конструювання (інжиніринг) системи обліково-аналітичного забезпечення. Подібна навігація

Таблиця 1

Класифікація центрів фінансової відповідальності

Центр відповідальності	Організація відповідальності
Профіт-центр: венчур-центр центр прибутку центр виручки	Структурний підрозділ (або група підрозділів), що здійснює певний набір основних і(або) забезпечуючих видів діяльності та здатний надавати безпосередній вплив на доходи, витрати та ефективність даної діяльності, отримання прибутку від якої очікується в майбутньому; структурний підрозділ (або група підрозділів), що здійснює певний набір основних видів діяльності та здатний надавати безпосередній вплив на доходи та витрати даної діяльності; структурний підрозділ (або група підрозділів), що здійснює певний набір основних і(або) забезпечуючих видів діяльності та здатний надавати безпосередній вплив на доходи даної діяльності
Сервіс-центр	Структурний підрозділ, відповідальний за процес установалення внутрішніх розрахункових цін між центрами відповідальності підприємства. При використанні трансфертного ціноутворення необхідно чітко фіксування факту приймання-передачі продукції, робіт, послуг. При цьому використовується принцип такого ціноутворення, яке забезпечить максимально можливий маржинальний дохід
Центр витрат	Структурний підрозділ, що здійснює певний набір забезпечуючих видів діяльності, які безпосередньо не приносять прибуток, але здатні надавати безпосередній вплив на витрати даної діяльності в заданих лімітах

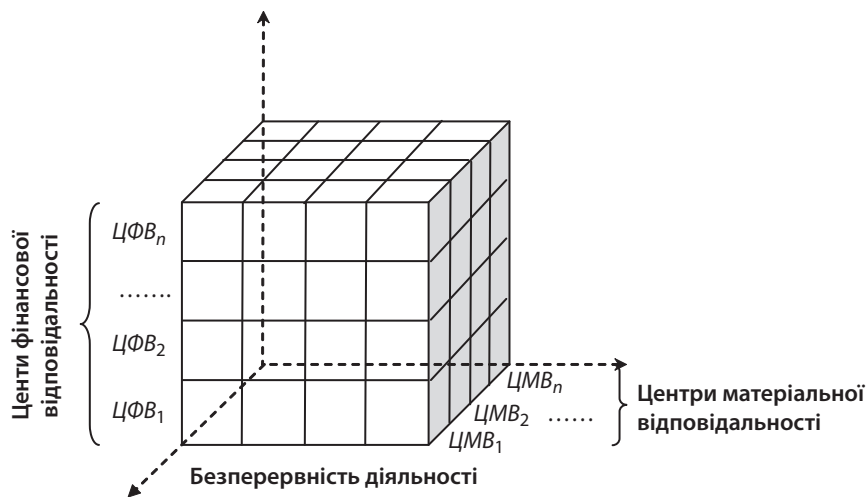

Рис. 1. Куб загальної архітектури підприємства

по багаторівневих ієрархічних структурах забезпечує комунікацію між різними групами управлінців, які беруть участь у створенні інформаційної системи управління бізнес-одиниці.

На рівні створення та реінжинірингу інформаційних систем існує велика кількість методологій опису окремих аспектів архітектури підприємства і підтримуючих її інструментів. Водночас початковий етап створення підприємства практично повністю позбавлений автоматизованого інструментарію. Це обумовлює існуючий інформаційний розрив між створюваною організаційно-фінансовою структурою і процесом впровадження і синхронізації змінних функцій, бізнес-процесів та інформаційних технологій на наступних етапах життєвого циклу. Розроблена методологія створення архітектури підприємства є стратегічною інформаційною основою для формування єдиної інструментального середовища моделювання структури організації та її інформаційної системи управління, яка забезпечує інформаційну підтримку бізнесу та адаптацію ІКТ в умовах безперервності діяльності. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Инновационное развитие: экономика, интеллектуальные ресурсы, управление знаниями / Под ред. Б. З. Мильнера. – М.: ИНФРА-М, 2010. – 624 с.
2. Серіков А. В. Управління організаційними змінами : навчальний посібник / А. В. Серіков. – Х. : Фірма «БУРУН і К», 2013. – 264 с.
3. Совершенствование системы управления промышленным предприятием: проблемы и решения : монография / Н. А. Янковский, А. В. Белоусов, А. Н. Гармаш, В. Л. Плющенко / Под ред. Н. А. Янковского. – Донецк : Норд-Пресс, ДонГУУ, 2006. – 393 с.
4. Минцберг Г. Структура в кулаке: создание эффективной организации / Генри Минцберг / Пер. с англ. – СПб. : Питер, 2004. – 512 с.
5. Вільгуцька Р. Б. Термінологічні особливості побудови організаційних структур управління на основі теорії множин / Р. Б. Вільгуцька, Н. Г. Георгіаді, С. В. Князь [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ir.nmu.org.ua>
6. Механізм забезпечення розвитку України: гуманітарні та економічні аспекти : монографія / Колектив авторів за ред. д-ра екон. наук Н. С. Різник, канд. екон. наук А. Т. Московчук. – Луцьк : СПД Гадяк Жанна Володимірівна, 2013. – 722 с.

7. Механізм обліково-аналітичного забезпечення прийняття управлінських рішень у галузях економіки : монографія / Під ред. к. е. н., доц. Ш. М. Акаєва. – Макіївка : Вид-во «Ноулдж», 2011. – 409 с.

8. Хорнгрен Ч. Т. Бухгалтерский учет: управленческий аспект / Ч. Т. Хорнгрен, Дж. Фостер / Пер. с англ. / Под ред. Я. В. Соколова. – М. : Финансы и статистика, 2000. – 416 с.

9. Мескон М. Х. Основы менеджмента / М. Х. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоури. – 3-е изд. / Пер. с англ. – М. : ООО «ИД «Вильямс», 2013. – 672 с.

10. Калінська І. М. Формування фінансової архітектури підприємства у контексті життєвого циклу організації / І. М. Калінська // Формування ринкових відносин в Україні. – 2012. – № 10 (137). – С. 127–131.

11. Маняева В. А. Финансовая структура управления расходами организации для достижения стратегических целей / В. А. Маняева // Международный бухгалтерский учет. – 2011. – № 10. – С. 34–40.

12. Brooks, L. (2012). *Business & Professional Ethics for Directors, Executives & Accountants* / Leonard J. Brooks, Paul Dunn. – South-Western. Cengage Learning Academic Resource Center. – 744 p.

13. Король К. В. Центри відповідальності: поняття та підходи до визначення суб'єктів відповідальності / К. В. Король // Бізнес Інформ. – 2015. – № 1. – С. 279–284.

14. Чистов Д. В. Информационные системы в экономике : учеб. пособие / Д. В. Чистов. – М. : ИНФРА-М, 2013. – 234 с.

REFERENCES

- Brooks, L. J., and Dunn, P. *Business & Professional Ethics for Directors, Executives & Accountants*. South Western: Cengage Learning Academic Resource Center, 2012.
- Chistov, D. V. *Informatsionnye sistemy v ekonomike* [Information systems in the economy]. Moscow: INFRA-M, 2013.
- Innovatsionnoe razvitiye: ekonomika, intellektualnye resursy, upravlenie znaniyami* [Innovative development: the economy, intellectual resources, knowledge management]. Moscow: INFRA-M, 2010.
- Khorngren, Ch. T., and Foster, Dzh. *Bukhgalterskiy uchet: upravlencheskiy aspekt* [Accounting: administrative aspect]. Moscow: Finansy i statistika, 2000.
- Kalinska, I. M. "Formuvannya finansovoi arkhitektury pidpriemstva u konteksti zhyttievoho tsykladu orhanizatsii" [Formation of enterprise financial architecture in the context of the life cycle]. *Formuvannya rynkovykh vidnosyn v Ukraini*, no. 10 (137) (2012): 127-131.
- Korol, K. V. "Tsentry vidpovidalnosti: poniattia ta pidkhody do vyznachennia subiektiv vidpovidalnosti" [Responsibility centers: the concept and approaches to the determination of liability]. *Biznes Inform*, no. 1 (2015): 279-284.

Mekhanizm oblikovo-analitychno zabezpechennia pryiniattia upravlynskykh rishen u haluziakh ekonomiky [The mechanism accounting and analytical support management decisions in industries]. Makiivka: Noulidzh, 2011.

Mintsberg, G. *Struktura v kulake: sozdanie effektivnoy organizatsii* [The structure of the fist: the creation of an efficient organization]. St. Petersburg: Piter, 2004.

Meskon, M. Kh., Albert, M., and Khedouri, F. *Osnovy menedzhmenta* [Fundamentals of Management]. Moscow: Viliams, 2013.

Maniaeva, V. A. "Finansovaya struktura upravleniya raskhodami organizatsii dlya dostizheniya strategicheskikh tseyel" [The financial structure of expenditure management organizations in order to achieve strategic objectives]. *Mezhdunarodnyy bukhgalterskiy uchët*, no. 10 (2011): 34-40.

Mekhanizm zabezpechennia rozvytku Ukrainy: humanitarni ta ekonomichni aspekty [The mechanism of providing Ukraine, humanitarian and economic aspects]. Lutsk: SPD Hadiak Zhanna Volodymirivna, 2013.

Sierikov, A. V. *Upravlinnia orhanizatsiinykh zminamy* [Management of organizational changes]. Kharkiv: Firma «BURUN i K», 2013.

Vilhutska, R. B., Heorhiadi, N. H., and Kniaz, S. V. "Terminologichni osoblyvosti pobudovy orhanizatsiinykh struktur upravlinnia na osnovi teorii mnozhyn" [Terminology features of organizational management structures based on set theory]. <http://ir.nmu.org.ua>

Yankovskiy, N. A. et al. *Sovershenstvovanie sistemy upravleniya promyshlennym predpriyatiem: problemy i resheniya* [Improving the industrial control system now: problems and solutions]. Donetsk: Nord-Press; DonGUU, 2006.

УДК 332.146.2:[65.012.122:338.43]

РОЛЬ І ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДОЛОГІЇ МОНІТОРИНГУ ПРИ СТВОРЕННІ ТА ФУНКЦІОНУВАННІ ТЕРИТОРІАЛЬНО-ВИРОБНИЧИХ СИСТЕМ

© 2015 ТКАЧЕНКО С. А.

УДК 332.146.2:[65.012.122:338.43]

Ткаченко С. А. Роль і особливості методології моніторингу при створенні та функціонуванні територіально-виробничих систем

Сучасні умови регулювання регіональних структур і територіальних організацій суб'єктів агропродовольчої сфери поставили нові цілі перед теорією та практикою економічного моніторингу. Найважливішою із цих цілей виступає створення універсальних теоретико-методологічних матеріалів із економічного моніторингу, які дозволяють досліджувати різні аспекти діяльності за певний період часу і відповідають вимогам, що висуваються до побудови подібних систем та організацій суб'єктів агропродовольчої сфери. Методологія являє собою найважливіший елемент методу забезпечення економічно ефективного розвитку підсистеми моніторингу, тому розроблення, затвердження та передача теоретико-методологічних матеріалів та інструктивних вказівок із підсистеми моніторингу територіально-виробничих систем мають бути здійсненими в першу чергу і передувати проведенню проектних робіт за іншими видами забезпечення функції. Серед перспектив подальших розвідок у даному напрямку особливою актуальністю відрізняються складові, спрямовані на визначення суцільного комплексу питань удосконалення методології підсистеми моніторингу у функціонально розвинутих системах стратегічного регулювання регіональної структури та територіальної організації суб'єктів агропродовольчої сфери.

Ключові слова: методологія, моніторинг, особливість, роль, створення, територіально-виробнича система, функціонування.

Рис.: 1. **Библ.:** 19.

Ткаченко Сергій Анатолійович – кандидат економічних наук, доцент, в. о. ректора Міжнародного технологічного університету «Миколаївська політехніка» (вул. Нікольська, 11а, Миколаїв, 54030, Україна)

E-mail: nukoblikaudit@inbox.ru

УДК 332.146.2:[65.012.122:338.43]

Ткаченко С. А. Роль і особливості методології моніторингу при створенні та функціонуванні територіально-виробничих систем

Современные условия регулирования региональных структур и территориальных организаций субъектов агропродовольственной сферы поставили новые цели перед теорией и практикой экономического мониторинга. Важнейшей из этих целей выступает создание универсальных теоретико-методологических материалов по экономическому мониторингу, которые позволяют исследовать различные аспекты деятельности за определенный период времени и отвечают требованиям, предъявляемым к построению подобных систем и организаций субъектов агропродовольственной сферы. Методология представляет собой важнейший элемент метода обеспечения экономически эффективного развития подсистемы мониторинга, потому разработка, утверждение и передача теоретико-методологических материалов и инструктивных указаний из подсистемы мониторинга территориально-производственным системам должна быть осуществлена в первую очередь и предшествовать проведению проектных работ по другим видам обеспечения функции. Среди перспектив дальнейших исследований в данном направлении особой актуальностью отличаются составляющие, направленные на определение цельного комплекса вопросов по совершенствованию методологии подсистемы мониторинга в функционально развитых системах стратегического регулирования региональной структуры и территориальной организации субъектов агропродовольственной сферы.

Ключевые слова: методология, мониторинг, особенность, роль, создание, территориально-производственная система, функционирование.

Рис.: 1. **Библ.:** 19.

Ткаченко Сергей Анатольевич – кандидат экономических наук, доцент, в. о. ректора Международного технологического университета «Николаевская политехника» (ул. Никольская, 11а, Николаев, 54030, Украина)

E-mail: nukoblikaudit@inbox.ru

UDC 332.146.2:[65.012.122:338.43]

Tkachenko S. A. The Role and Characteristics of Methodology of Monitoring In the Creation and Functioning of Territorial Production Systems

Contemporary conditions for management of regional structures and territorial organizations by the actors of agrifood sphere provide new goals for the theory and practice of economic monitoring. The most important of these goals is advocating the creation of universal theoretical-methodological materials on economic monitoring that help to explore the various aspects of activity over a period of time and meet the requirements of building such systems together with organizations by actors of agrifood sphere. The methodology represents an essential element of the method to ensure a cost-effective development of the monitoring subsystem, therefore development, approval and transfer of theoretic-methodological materials, as well as instructions from the subsystem of monitoring the territorial production systems should be implemented first and foremost, preceding the project works as to other types of providing the function. Among the prospects for further research in this area of particular relevance are the components, aimed at defining the whole range of issues as to improving the methodology of the monitoring subsystem in functionally developed systems for strategic management of the regional structure and territorial organization of the entities of the agrifood sphere.

Keywords: methodology, monitoring, characteristic, role, creation, territorial production system, system functioning.

Fig.: 1. **Bibl.:** 19.

Tkachenko Serhii A. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Acting Rector of the International Technological University "Mykolaiv Polytechnic" (vul. Nikolska, 11a, Mykolaiv, 54030, Ukraine)

E-mail: nukoblikaudit@inbox.ru